

Драги МАЛИКОВИЋ*

ЦРНА ГОРА У ДОКУМЕНТИМА КОТОРСКОГ АРХИВА (15–18. ВЕК)

Уважена јосијодо,

За историчаре који се баве средњовековном историографијом са територије Србије и осталих јужнословенских република, осим Хрватске, и не само за њих, после распада бивше Југославије и немогућности коришћења богатих фондова Дубровачког архива, наступило је ново време. Толико ново да су неки од њих почели да се окрећу савременијим темама, док су они најупорнији и даље остали доследни свом ранијем тематском опредељењу. Овим последњим, оријентација ка литератури и много скромнијим архивским фондовима локалних архивских центара, остаје једина могућност да задовоље потребе свог научног интересовања.

Которски државни архив, због насталих политичких околности, добија све више на важности, без обзира на то што се његови архивски фондови ничим не могу упоредити са фондовима Историјског архива у Дубровника. То важи и за изучавање локалне, али и проблематике која се тиче питања од важности за тадашњу државну територију Црне Горе.

Суштину архивског фонда тог архива, како је познато, чини један доста исцрпан регистар имовинскоправних и судских активности у Котору и његовој околини од 1326. године, и широј публици познат као *Судско-ноћарски сјиси*.

Овај архивски фонд прати врло бурну историју Котора и његове околнине, од назначене године па све до модерних времена. Документи ове серије, како се претпоставља, врло темељно региструју, готово из дана у дан, све привредноправне и имовинскоправне активности у Котору и

* Др Драги Маликовић, Филозофски факултет, Косовска Митровица

његовој ближој и даљој околини у врло бурном времену од 14. до 18. века, испуњеном тако важним, ако не и пресудним догађајима везаним за ту регију, а да притом ни на једном месту нисмо срели имплицитно навођење црногорске државне територије.

У то време, на основу архивских фондова Которског архива, у прилици смо да врло исцрпно пратимо конституисање патрицијске власти у Котору, плебејско-сељачке заједнице у суседном Грбљу, као и њихове међусобне односе испуњене многим несугласицама, па и оружане обрачуна изражене са пет побуна плебејског Грбља против которске властеле.

Судско-ноћарски рејисџар Которског државног архива бележи и свих 200 закупничких уговора грбљских сељака 1420–1440. године, све облигационе детаље тих споразума, њихове актере, као и све њихове међусобне обавезе.

Иста серија архива у Котору нам омогућава да, исто из дана у дан, пратимо трговачку активност најистакнутијих италијанских трговачких породица у Котору, као и привредну активност странаца, првенствено Италијана, у граду Св. Трипуна и његовој околини између 1420. и 1700. године.

Од најпознатијих италијанских трговачких фамилија у Котору и околини, у назначеном периоду, Судско-нотарске књиге региструју породицу Јулијана Лоредана и његових наследника, као и венецијанску фамилију Ескуло, иначе пореклом из малог места Ескуло у околини Апулије. Трговином балканским сировинама за европску финалну робу бавили су се у Котору родоначелник те породице Аугустино Ескуло, као и његова три сина: Павле, Јаков и Леонардо, а њихова активност у том граду била је најинтензивнија 1431. и 1459. године.

У архивским књигама Државног архива у Котору могуће је врло исцрпно пратити и трговачку активност и свих других италијанских трговаца у времену од 14. до 18. века. То се првенствено односи на млетачке трговце и привреднике, који су у Котор најчешће стизали из суседног Дубровника, како би одатле у родну им Венецију извозили балканске сировине и србијанску руду. Међу њима су се истицали Марко Санудо и земљак му Леонардо Бонвизино, те млетачки трговац Рамболдо Боно, Паоло и Перенђоло Болани, Јакопо Томадо, Јакобело Белонђело, Марко Квинтавало и многи други.

У Котору су балканским рудама за европске фабрикате, за готов новац, а најчешће на кредит, трговали и пословни људи из других италијанских центара, као што су Млафета, Месина, Фиренца, Ђенова, Болоња, Трани и Апулија.

У граду Св. Трипуна су у времену између 15. и 18. века посебно били активни и пословни људи са територије Анконске марке, али пословну активност *Судско-нојарски сјиси* Которског архива ретко региструју, упркос нашој жељи да их констатујемо и обрадимо.

Поменута серија архива у Котору региструје и врло обимну пословну сарадњу између Дубровника и Котора и његове околине између 13. и 18. века. Њихови међусобни односи зависили су од става Млетачке републике и Србије, па су зато исти били оптерећени врло сложеним ситуацијама, па и оним ратним. Такво стање односа између Дубровника и Котора, у назначеном периоду, битно је утицало и на њихове свеукупне односе, а посебно на трговину. Међу њима је она била развијенија у условима мира и спокојства, а врло слаба и осукдна, када су њихови међусобни односи били затегнути и чак ратни. У условима мира између Котора и Дубровника по сведочењу *Судско-нојарској рејисјира* у Котору, трговало се најчешће житом (пшеницом и јечмом првенствено), рудама (бакром, сребром и оловом најчешће), тканинама, сољу, оружјем, сировим кожама, воском, али и другом робом и сировинама.

Овакву трговачку активност обављали су између 15. и 18. века, истакнути трговци из Котора и Дубровника, али су се ови врло често удруживали у пословна удружења, или у много веће пословне заједнице. Они су своју активност обављали за готов новац или, како смо већ истакли, много чешће путем кредита и преко разних платних рачуна.

Документи Которског државног архива зато између 15. и 18. века региструју велики број дубровачких трговаца и осталих пословних људи на територији Котора, као и многе Которане стално настањене на просторима суседног Дубровника. Многи од њих су, у једном или другом граду, имали статус пуноправних грађана. Зато пословне књиге у Котору између 15. и 18. века региструју неколико стотина пословних људи из Дубровника на својој територији, а ништа мањи број у истом времену није био ни људи из Котора у граду под Св. Срђем.

Преко архивских фондова Которског архива корисници могу да прате привредну, али и сваку другу активност најистакнутијих патрицијских породица у граду Св. Трипуна. Такве су биле которске породи-

це: Буџија, Болица, Добра, Драго, Загури, Ганчели, Враћен, Пашквалис, Главатовић, Бућа и друге.

Највећи део из те грађе односи се на Котор, али се добар део тог архивског материјала тиче и околних которских насеља: Доброте, Ораховице, Пераста, Прчања, Столива, Лепетана и Тивта. Она најчешће покрива трговачку активност између ових места у Которском заливу, али је врло често везана и за сва друга питања и проблеме из которске и из прошлости осталих приморских локалитета и институција.

Из свега изложеног произилази да је, колико год једнострана, грађа Которског државног архива драгоцен материјал за многа питања и активности које су се дешавале у Котору и његовој околини у времену његове бурне прошлости, и као таква представља фундаменталну основу за изучавање тих локалитета са данашње територије Црне Горе у нама блиској и даљој прошлости.

Dragi MALIKOVIĆ

MONTENEGRO IN THE DOCUMENTS OF THE ARCHIVE OF KOTOR (XV-XVIII CENTURY)

Summary

The archive of Kotor keeps valuable archival material for the territory of the region it covers. In the indicated period Kotor was for Montenegro – a real „window to the world”. Through Kotor was conducted cooperation of all kinds of Montenegro with its surroundings. The archival material is reliable witness about all that.

Very precious is the material of the Kotor Archive which is known as the judicial files of Kotor, which dates back from 1326. The same series of archival records enables the tracking of the trade activities of this town and partly also the economic activity. From this material one can get insight to the extensive trade operation – cooperation between Kotor and Dubrovnik. It can especially be observed the activity of the patrician families.

In every case, the archival material of the Archive of Kotor is precious for the events in Kotor and its surroundings and multicentennial activity of this coastal Montenegrin town.